

Social ulighed i overvægt blandt børn

Af Jeppe Matthiessen
Afdeling for Ernæring
DTU Fødevarer instituttet

Jo længere uddannelse børns forældre har, jo lavere er forekomsten af overvægt blandt børnene, viser en undersøgelse fra DTU Fødevarer instituttet. Forekomsten af overvægtige danske 4-14-årige drenge er steget fra 2000 til 2008, fordi der er blevet flere overvægtige drenge af forældre med kort uddannelse.

Undersøgelser fra DTU Fødevarer instituttet har tidligere fundet en betydelig stigning i forekomsten af overvægt (inklusive fedme) blandt børn i Danmark i perioden fra 1995 til 2000-2002 (Matthiessen et al. 2008). Siden da har flere undersøgelser vist, at forekomsten af overvægt og fedme er stagneret blandt børn, dog ikke blandt børn med lavere social position (Rokholm et al. 2010).

På den baggrund har DTU Fødevarer instituttet undersøgt udviklingen i overvægt og fedme blandt børn i perioden fra 2000 til 2008 med særligt fokus på sociale forskelle i børns overvægt. Det blev gjort ud fra forældre-rapporterede data om børns højde og vægt i et repræsentativt udsnit af 1.849 børn fra 4 til 14 år, som deltog i Den nationale undersøgelse af danskernes kost og fysiske aktivitet 2000-2008 (Matthiessen et al. 2014). Undersøgelsen anvendte internationale grænseværdier for BMI til at bestemme, om børn var overvægtige eller fede (Cole et al. 2000).

Forældres uddannelsesniveau blev anvendt som indikator for barnets sociale position. Det skyldes, at tidligere undersøgelser har vist, at uddannelse er den stærkeste og mest konsistente dimension af social position, der er forbundet med overvægt og fedme blandt børn i vestlige lande (Shrewsbury & Wardle 2008). Forældres uddannelsesniveau er i analyserne stort set identisk med moderens uddannelsesniveau, idet moderen blev interviewet for 9 ud af 10 deltagende børn. Forklaringen kan være, at mødre generelt er mere vidende om og interesserede i deres børns sundhed end fædre.

Flere overvægtige drenge fra 2000 til 2008

I undersøgelsesperioden fra 2000 til 2008 steg forekomsten af overvægt (inklusive fedme) fra 12,8% til 21,7% blandt drenge, mens der ikke var signifikante ændringer blandt piger (fra 17,6% til 15,9%). Således er der siden 1995 blevet dokumenteret en stigning i forekomsten af overvægt blandt drenge.

Selvom forekomsten af overvægt blandt piger er stagneret siden år 2000, er det for tidligt at vurdere, hvorvidt udviklingen holder. Det vil være interessant at følge op på udviklingen af overvægt blandt både drenge og piger, når data fra Den nationale undersøgelse af danskernes kost og fysiske aktivitet 2011-2013 ligger klar. I den nye undersøgelse er det første gang, at børns højde, vægt og taljeomkreds er blevet målt.

I løbet af undersøgelsesperioden fra 2000 til 2008 skete der ikke nogen ændringer i forhold til den del af drenge og piger, der kan betegnes som fede.

Drenge skærmtid forøget

En mulig forklaring på kønsforskellene i overvægtsudviklingen kan være, at udviklingen i fysisk aktivitet har været mindre gunstig blandt drenge end piger. For drenge steg tiden anvendt på TV og computer fra 2000-2002 til 2005-2008, mens den var uændret for sports- og motionsaktiviteter. For piger sås det modsatte, idet der var en stigning i tiden anvendt på sports- og motionsaktiviteter, mens den var uændret for TV og computer.

Herudover er det muligt, at forebyggelsesinitiativer til at bekæmpe overvægt har været mere vellykkede blandt piger end drenge (Müller et al. 2006).

Endelig kan det tænkes, at kønsforskelle i sundhedsbevidsthed, kropsofattelse og selvoplevet overvægt har spillet en rolle for udviklingen. Drenge er generelt mindre tilbøjelige til at betragte sig selv som overvægtige og forsøge at tabe sig, fordi massemedier og reklamer ikke sætter det samme skrappe ideal for, hvor meget en mand skal veje som for en kvinde.

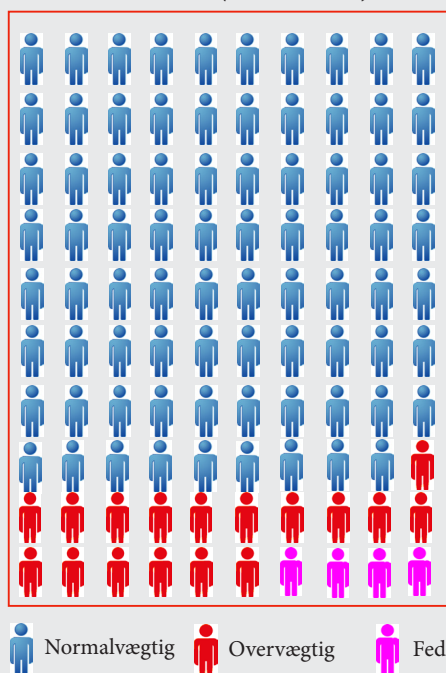
Sociale forskelle i børns overvægt

I hele perioden fra 2000 til 2008 blev markante sociale forskelle fundet i forekomsten af overvægt og fedme blandt børn. Forekomsten af overvægt (inklusive fedme) blandt børn af forældre med kort uddannelse (grundskole eller erhvervsfaglig uddannelse) var således 74% højere (21,1% vs. 12,1%) og forekomsten af fedme var 112% højere (3,6% vs. 1,7%) sammenlignet med børn af forældre med lang uddannelse (mellemlang eller lang videregående uddannelse) (Figur 1).

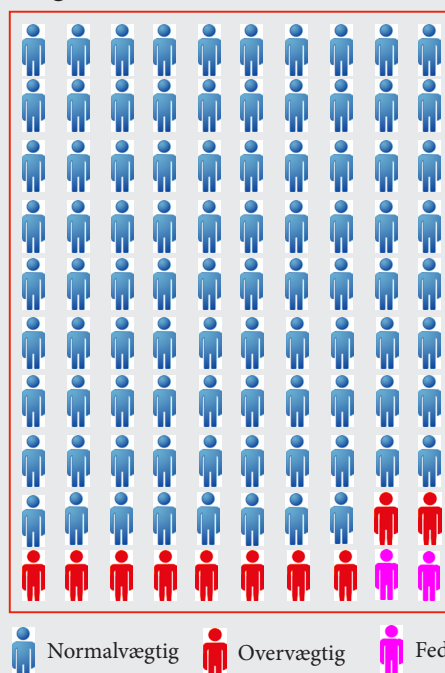
Blandt pigerne forblev de klare sociale forskelle i overvægt og fedme uændret gennem hele perioden, mens forskellene øgedes blandt drenge fra 2000-2002 til 2003-2008. Blandt drenge af forældre med kort uddannelse var der således en stigning på 50% i forekomsten af overvægt (inklusive fedme), mens forekomsten var uændret for drenge af forældre med mellemlang og lang uddannelse.

Figur 1.

Drenge og piger af forældre med kort uddannelse (2003-2008)

Drenge og piger af forældre med lang uddannelse (2003-2008)

Data fra starten af undersøgelsesperioden (2000-2002) for overvægt blandt børn af forældre med kort uddannelse tegnede et bedre billede for drenge end piger: Blandt drengene var forekomsten af overvægt 14,1%, sammenlignet med 21,1% blandt pigerne. På grund af den stigning i overvægt, der blev registreret hos drenge af forældre med kort uddannelse i løbet af undersøgelsesperioden, indhentede de pigerne og niveauet af overvægt var i perioden 2003-2008 det samme for både drenge og piger af forældre med kort uddannelse (21,1%).

Mulige forklaringer bag sociale forskelle i overvægt

De klare sociale forskelle i overvægt og fedme blandt børn skyldes mange faktorer. En af forklaringerne kan være, at børn af forældre med kort uddannelse har mindre sunde kost- og motionsvaner end børn af forældre med lang uddannelse (Groth et al. 2013).

Herudover er det muligt, at forældre med kort uddannelse bekymrer sig mindre om deres børns overvægt som et sundhedsproblem og derfor ikke handler på det i samme grad som forældre med lang uddannelse (Gnavi et al. 2000, Klein-Platat et al. 2003). En dansk undersøgelse har fundet, at forældre med lavere social position anskuede deres børns overvægt som et resultat af andre faktorer end forkerte kost- og motionsvaner (Lindelof 2005).

Det kan også tænkes, at forebyggelsesinitiativer til at bekæmpe overvægt har været mere vellykkede blandt børn af forældre med lang uddannelse end med kort uddannelse (Müller et al. 2006).

Ud fra kost- og motionsdata har det ikke været muligt at finde ændringer, der kan forklare de stigende sociale forskelle i overvægt blandt drenge.

Alvorlige og langvarige problemer ved overvægt

Hos børn og unge kan overvægt give problemer med selvværdet, mens den hos voksne øger risikoen for alvorlige sygdomme såsom type-2 diabetes og hjerte-kar sygdomme. Overvægtige børn har større risiko for at vokse op og blive overvægtige voksne end børn med en sund vægt.

Konklusion

Set fra et sundhedsmæssigt synspunkt er den fortsatte stigning i overvægt blandt drenge bekymrende. I 2005-2008 var mere end hver femte dreng i Danmark overvægtig.

Den overordnede stigning i overvægt blandt drenge skyldes, at der er blevet flere overvægtige drenge af forældre med kort uddannelse. Resultaterne er med til at dokumentere, at det er børn af forældre med kort uddannelse, som i særlig grad rammes af fedmeepidemien.

Den markante sociale ulighed i overvægt forblev uændret igennem hele perioden fra 2000 til 2008 blandt piger, mens de sociale forskelle øgedes blandt drenge.

Initiativer til at forebygge overvægt og fedme blandt børn bør tage hensyn til kønsforskelle og i særdeleshed barnets sociale position.

Referencer

Cole TJ, Bellizzi MC, Flegal KM, Dietz WH. Establishing a standard definition for child overweight and obesity worldwide: international survey. *BMJ* 2000;320:1240–43.

Gnavi V, Spagnoli TD, Galotto C, Pugliese E, Carta A, Cesari L. Socioeconomic status, overweight and obesity in prepubertal children: A study in an area of Northern Italy. *Eur J Epidemiol* 2000;16:797-803.

Groth MV, Christensen LM, Knudsen VK, Sørensen MR, Fagt S, Ege M, Matthiessen J. Sociale forskelle (2013). Børns kostvaner, fysiske aktivitet og overvægt & Voksnes kostvaner. DTU Fødevareinstituttet, 2013.

Klein-Platat C, Wagner A, Haan MC, Arveiler D, Schlienger JL, Simon C. Prevalence and sociodemographic determinants of overweight in young French adolescents. *Diabetes Metab Res Rev* 2003;19:153-158.

Lindelof A. Obese children and their parents' experience and understanding of their child's overweight. *Ugeskr Laeger* 2005;167:163-5.

Matthiessen J, Groth MV, Fagt S, Biloft-Jensen A, Stockmarr A, Andersen JS, Trolle E.. Prevalence and trends in overweight and obesity among children and adolescents in Denmark. *Scand J Public Health* 2008;36:153–60.

Matthiessen J, Stockmarr A, Biloft-Jensen A, Fagt S, Zhang H, Groth MV. Trends in overweight and obesity in Danish children and adolescents: 2000-2008 – exploring changes according to parental education. *Scand J Public Health* 2014.

Müller MJ, Danielzik S, Landsberg B, Pust S. Interventions to prevent overweight in children. *Int J Vitam Nutr Res* 2006;76:225–9.

Rokholm B, Baker JL and Sørensen TI. The leveling off of the obesity epidemic since the year 1999 – a review of evidence and perspectives. *Obes Rev* 2010;11:835–46.

Shrewsbury V and Wardle J. Socioeconomic status and adiposity in childhood: a systematic review of cross-sectional studies 1990–2005. *Obesity* 2008;16:275–84.

Redigeret af Miriam Meister og Heidi Kornholt